

MANG'ITLAR DAVRIDA BUXORO AMIRLIGIDAGI SIYOSAT

Srojeva Gulbahor Vahobovna

Osiyo Xalqaro Universiteti

Tarix va filologiya kafedrası o'qituvchisi.

gulbahorsrojeva@gmail.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.15664253>

Annotatsiya. XIX asrning ikkinchi yarmidan boshlab Rossiya imperiyasining Markaziy Osiyodagi agressiv ekspansiyasi kuchaydi. Mang'it amirlari dastlab Rossiya bilan harbiy qarama-qarshilikka kirishgan bo'lsalar-da, 1868 yildagi Buxoro urushi natijasida Rossiya bilan majburiy do'stlik va himoya shartnomasi imzolashdi. Shundan so'ng Buxoro amirligi Rossiya protektoratiga aylandi, ya'ni rasman mustaqil bo'lsa-da, tashqi siyosatida Rossiya nazoratiga o'tdi.

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo, Ashtarxoniylar, Muhammad Rahimxon, Mang'itlar.

Buxoro amirligi Markaziy Osiyoning eng yirik va ta'sirchan davlatlaridan biri bo'lib, XVIII asr o'rtalaridan boshlab Mang'itlar sulolasi boshqaruviga o'tdi. Mang'itlar sulolasi (1756–1920) hukmronligi davrida Buxoro amirligi siyosiy, iqtisodiy va madaniy jihatdan murakkab jarayonlarni boshdan kechirdi. Ularning siyosati mamlakat ichki barqarorlikni saqlash, tashqi tahdidlarga qarshi turish va o'z mavqeini mustahkamlashga qaratilgan edi.

XVIII asrning birinchi yarmida Ashtarxoniylar sulolasining zaiflashishi natijasida siyosiy tanglik yuzaga keldi. Harbiy qudrati va siyosiy ta'siri ortib borayotgan Mang'it urug'idan bo'lgan Muhammad Rahimbiy va uning vorislari Buxoro siyosatida yetakchi kuchga aylandilar.

Nihoyat, 1756 yilda Muhammad Rahimxon (Muhammad Rahimbiy) rasmiy ravishda amir deb e'lon qilinib, Mang'itlar sulolasining asoschisi bo'ldi.

Mang'itlar hukmronligi davrida ichki siyosatning asosiy yo'nalishi davlat hokimiyatini markazlashgan tarzda mustahkamlash edi. Amirlar mahalliy hokimlar va beklklarning mustaqil harakatlariga chek qo'yishga intildilar. Ayniqsa, Buxoro, Samarqand va Qarshi kabi muhim shaharlarda amirga sodiq hokimlar tayinlandi.

Harbiy kuch davlat hokimiyatining asosiy tayanchi bo'lgan. Mang'it amirlari muntazam armiya tashkil etishga harakat qildilar, lekin ko'pincha qabila harbiy kuchlariga tayanishga majbur bo'ldilar. Bu esa, ba'zan markaziy hokimiyatning cheklanishiga sabab bo'ldi.

Mang'itlar o'z hokimiyatini diniy asos bilan mustahkamlashga alohida e'tibor qaratgan.

Ular o'zlarini islom dinining himoyachilari sifatida ko'rsatib, ulamolar bilan yaqin aloqalar o'rnatdilar. Shariat qonunlariga asoslangan boshqaruv tizimi rivojlantirildi.

XIX asrning ikkinchi yarmidan boshlab Rossiya imperiyasining Markaziy Osiyodagi agressiv ekspansiyasi kuchaydi. Mang'it amirlari dastlab Rossiya bilan harbiy qarama-qarshilikka kirishgan bo'lsalar-da, 1868 yildagi Buxoro urushi natijasida Rossiya bilan majburiy do'stlik va himoya shartnomasi imzolashdi. Shundan so'ng Buxoro amirligi Rossiya protektoratiga aylandi, ya'ni rasman mustaqil bo'lsa-da, tashqi siyosatida Rossiya nazoratiga o'tdi.

Mang'itlar Eron va Afg'oniston bilan ham diplomatik va iqtisodiy munosabatlarni rivojlantirishga harakat qilgan. Bu davlatlar bilan asosan savdo va diniy aloqalar yo'lga qo'yilgan, ammo Markaziy Osiyodagi kuchlar muvozanatini saqlash maqsadida siyosiy ehtiyotkorlik bilan ish yuritilgan.

Mang'itlar davrida iqtisodiyot agrar tusga ega edi. Qishloq xo'jaligi asosiy daromad manbai bo'lib, yer solig'i davlat byudjetining asosiy qismini tashkil qilgan. Savdo rivojlangan bo'lib, ipak yo'li orqali xalqaro aloqalar davom ettirilgan. Shuningdek, Rossiya bilan iqtisodiy munosabatlar ham kuchaygan.

XIX asr oxiri va XX asr boshlariga kelib Mang'itlar hukmronligi zaiflashdi. Bu bir necha omillar bilan bog'liq edi:

Ichki islohotlarning sustligi – markazlashgan boshqaruv mukammal shakllana olmadi.

Harbiy texnologik ortda qolish – Rossiya va boshqa yevropalik kuchlarga nisbatan harbiy kuchlar zamonaviylashtirilmagan.

Rossiyaning ta'siri – Rossiyaning protektorati ostida Buxoro amirligi real siyosiy mustaqilligini yo'qota boshladi.

Ijtimoiy norozilik – aholining keng qatlamlari orasida islohot talab qilinayotgan edi.

1920 yilda Buxoro xalq inqilobi natijasida Mang'itlar sulolasi ag'darildi va Buxoro Xalq Sovet Respublikasi tashkil topdi.

Xulosa

Mang'itlar davrida Buxoro amirligi murakkab siyosiy jarayonlarni boshdan kechirdi.

Sulolaning asosiy siyosiy maqsadi davlatni ichki va tashqi barqarorlikka erishish edi.

Ammo global va mintaqaviy o'zgarishlar, shuningdek, ichki islohotlarning sustligi sulolaning qulashiga olib keldi. Shunga qaramay, Mang'itlar davri Buxoro tarixida muhim siyosiy va madaniy iz qoldirdi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Srojeva, G. (2025). MIRZO MUHAMMAD HAYDARNING "TARIXI RASHIDIY" ASARIDA O'RTA OSIYO TARIXINI O'RGANISHDA MUHIM MANBA SIFATIDA. Modern Science and Research, 4(1), 531-539.
2. Srojeva, G., & Ormonova, M. (2025). BUXORO SHAHRIDAGI ARK QO'RG'ONI, SITORAI MOHI XOSA, XO'JA SAROY ME'MORIY YODGORLIKLARI. Modern Science and Research, 4(1), 533-544.
3. Srojeva, G. (2024). Solutions, Results And Problems Of Reforms In The Field Of Education. Modern Science and Research, 3(1), 782-788.
4. Srojeva, G. (2023). Lower Zarafshan Oasis Tourism Opportunities. Modern Science and Research, 2(10), 199-204.
5. Srojeva, G. (2024). EFFECTIVE FORMS OF SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION AND EDUCATIONAL WORK IN A PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION. Modern Science and Research, 3(2), 247-253.
6. Srojeva, G. (2024). Strengthening The Material And Technical Base Of Preschool Education And Training Institutions. Modern Science and Research, 3(2), 673-681.
7. Srojeva, G. (2024). The Canadian Economy During The Global Economic Crisis. Modern Science and Research, 3(2), 57-63.
8. Srojeva, G. (2024). International Cooperation In The Field Of Education. Modern Science and Research, 3(2), 1041-1050.
9. Vahobovna, S. G. (2023). Quyi Zarafshon Vohasi Turizm Imkoniyatlari.
10. Srojeva, G. (2024). Attention Paid To Preschool Educational Institutions In New Uzbekistan. Modern Science and Research, 3(2), 258-266.

11. Srojeva, G. (2023). Continuity In Education-Chief Mezon. Modern Science and Research, 2(12), 834-839.
12. Gulbahor, S. (2023). Continuity In Education-Chief Mezon. Modern Science and Research, 2, 834-839.
13. Vahobovna, S. G. (2024). Canada during the world economic crisis of 1929-1933. Ta'Lim Va Rivojlanish Tahlili Onlayn Ilmiy Jurnali, 4(4), 48-54.
14. Vahobovna, S. G. (2024). Role of Preschool Educational Institutions in Education of a Perfect Person. European Journal Of Innovation In Nonformal Education, 4(3), 208-214.
15. Srojeva, G. (2024). 1929-1932-YILLARDAGI JAHON IQTISODIY INQIROZI DAVRIDA YAPONIYA. Nrj, 1(2), 118-128.
16. Vahobovna, S. G. (2024). XX ASR BOSHLARIDA XITOYNING YAPON AGRESSIYASIGA QARSHI KURASHI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(5), 264-273.
17. Vahobovna, S. G. (2024). XX ASR BOSHLARIDA XITOYNING YAPON AGRESSIYASIGA QARSHI KURASHI. International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING, 5(2), 723-728.
18. Vahobovna, S. G. (2024). YANGI O'ZBEKISTONDA MAKTABGACHA TA'LIM-TARBIYA MUASSASALARIGA QARATILAYATGAN E'TIBOR.
19. Vahobovna, S. G. (2024). JAHON IQTISODIY INQIROZI DAVRIDA KANADA IQTISODIYOTI.
20. Srojeva, G. (2024). TA'LIM SOHASIDA XALQARO HAMKORLIK.
21. Vahobovna, S. G. (2024). MAKTABGACHA TA'LIM-TARBIYA MUASSASALARI MODDIY TEXNIKA BAZASINI MUSTAHKAMLASH.
22. Vahobovna, S. G. (2024). MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASIDA MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYA VA MA'RIFIY ISHLARNING SAMARALI SHAKLLARI.
23. Vahobovna, S. G. (2023). TA'LIMDA UZVIYLIK-BOSH ME'ZON.
24. Srojeva, G. (2024). SHAYBONIYLAR SULOLASI DAVRIDA BUXORO XONLIGIDA IQTISODIY O'ZGARISHLAR VA IQTISODIYOTDA XALQARO MUNOSABATLAR. Modern Science and Research, 3(12), 895-903.
25. Vahobovna, S. G. (2024). Formation of the Uzbek Nation and Shaibani State in Abulkhairkhan's Dashti Kipchak. Miasto Przyszłości, 53, 1218-1219.
26. Srojeva, G. (2024). XX-ASRNING 30-YILLARIDA OSIYO MAMLAKATLARI. Modern Science and Research, 3(6).
27. Vahobovna, S. G. (2024). XX-ASRNING 30-YILLARIDA OSIYO MAMLAKATLARI.
28. Vahobovna, S. G. (2024). TALIM SOHASIDAGI ISLOHATLAR ECHIMI, NATIJALARI VA MUAMMOLARI.
29. Vahobovna, S. G. (2024). O'zbekiston Olimlaring Inson Falsafasi Haqidagi Qarashlari. Journal of Innovation in Volume, 2(8).
30. Vahobovna, S. G. (2024). O'zbekiston Olimlaring Inson Falsafasi Haqidagi Qarashlari. Journal of Innovation in Volume, 2(8).
31. Srojeva, G. (2025). BO'RIBOY AHMEDOVNING "TARIXDAN SABOQLAR" ASARIDA SHAYBONIYLAR DAVRI TARIXINING O'RGANILISHI. Modern Science and Research, 4(2), 1227-1236.

32. Srojeva, G., & Idiyeva, S. (2025). MANG'ITLAR SULOLASINING BUXORO AMIRLIGIDA HOKIMIYATNI EGALLASHI VA MANG'ITLAR DAVRIDA AMIRLIKDAGI IJTIMOY-IQTISODIY MADANIY HAYOT. Modern Science and Research, 4(2), 830-836.
33. Srojeva, G. (2025). FAYZULLA XO 'JAYEVNING O 'ZBEKISTONNING ILK RAHBARLARIDAN BIRI SIFATIDA OLIB BORGAN FAOLIYATI. Modern Science and Research, 4(3), 493-501
34. Yuldosheva, F. . (2024). MIRZO ULUG'BEK KUTUBXONASI VA BUGUNGI TAQDIRI. Modern Science and Research, 3(12), 741–749. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/-research/article/view/58564>
35. Yuldosheva , F. . (2024). BOLA TUG'ILISHI BILAN BOG'LIQ MAROSIMLAR O'ZBEK XALQI HAYOTINING AJRALMAS QISMI SIFATIDA. Modern Science and Research, 3(11), 788–791. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/48058>
36. Yuldosheva , F. Y. qizi. (2023). LEV NIKOLAYEVICH GUMILYOVNING “QADIMGI TURKLAR” ASARIDA KO'KTURKLAR YODGORLIKLARI XUSUSIDA. GOLDEN BRAIN, 1(16), 338–342. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php//article/view/3908>
37. Yuldosheva , F. . (2025). MAHMUD XO'JA BEHBUDIY – MILLATNING O'Z TAQDIRINI ANGLASHIDA YORQIN YULDUZ VA MILLIY UYG'ONISH DAVRINING RAMZI. Modern Science and Research, 4(1), 420–427. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/scienceresearch/article/view/60832>
38. Yuldosheva, F. ., & Abdiamidova , F. . (2025). BEHBUDIYNI KIM O'LDIRGAN?. Modern Science and Research, 4(1), 359–366. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/63681>
39. Yuldosheva, F. . (2025). IBN BATTUTANING “SAYOHATNOMA” ASARI MUHIM MANBA SIFATIDA. Modern Science and Research, 4(2), 573–580. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/scienceresearch/article/view/66954>
40. Yarashova, M., Yuldosheva, F., & Haqqulov, M. (2025). TA'LIM OLISH TARTIBI: YANGILANISH VA O'ZGARISHLAR. MASOFAVIY, DUAL VA INKLYUZIV TA'LIM. Modern Science and Research, 4(2), 73–80. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/70712>
41. Haqqulov, M., Yarashova, M., & Yuldosheva, F. (2025). TARIXIY KARTOGRAFIYANING ASOSIY YO'NALISHLARI, SHAKLLANISHI VA TARAQQIYOTI. Modern Science and Research, 4(2), 81–91. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/70714>
42. Yuldosheva, F., Haqqulov, M., & Yarashova, M. (2025). QADIMGI TURKIY XALQLARDA “QUT” MAROSIMI XUSUSIDA. Modern Science and Research, 4(3), 132–136. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/scienceresearch/article/view/72375>
43. Yuldosheva, F. (2025). ZARDUSHTIYLIK DINI MAROSIMLARI HAQIDA. Modern Science and Research, 4(2), 5–12. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/70963>
44. Xayrullayev , U., Xayrullayev , U., Muydinov, B., & Yuldosheva, F. (2025). POLSHANING I JAHON URUSHIDAN KEYINGI AHVOLI. Modern Science and

- Research, 4(4), 36–48. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/scienceresearch/article/view/77250>
45. Yuldosheva, F., Muyiddinov, B., & Xayrullayev, U. (2025). AMIR TEMUR VORISLARI: SIYOSIY, HARBIY VA MADANIY MEROSNING DAVOMIYLIGI. *Modern Science and Research*, 4(4), 17–26. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/77244>
 46. Yuldosheva, F., Muyiddinov, B., & Xayrullayev, U. (2025). JAHONDA KINO SAN'ATINING RIVOJI VA ARXIV HUJJATLARINING SHAKLLANISHI. *Modern Science and Research*, 4(4), 27–35. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/77247>
 47. Yuldosheva, F. ., & Abdilhamidova , F. (2025). AMIR TEMUR VA UNING DAVRIDA MADANIYAT SOHASIDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR. *Modern Science and Research*, 4(3), 458–467. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/74115>
 48. Yuldosheva , F., & Asadova , S. (2025). IKKINCHI JAHON URUSHIDA O'ZBEK AYOLLARINING ISHTIROKI. *Modern Science and Research*, 4(4), 389–396. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/81334>
 49. Yuldosheva, F. (2025). IKKINCHI JAHON URUSHIDA O'ZBEKISTONNING QO'SHGAN HISSASI. *Modern Science and Research*, 4(4), 1648–1655. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/81178>
 50. Yarashova, M., Muyiddinov, B., & Yuldosheva, F. (2025). RAQAMLASHTIRISH OMILLARI:KELAJAK ASOSIY SOHASI. *Modern Science and Research*, 4(5), 101–110. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/85863>
 51. Yarashova, M., Muyiddinov, B. ., & Yuldosheva, F. . (2025). TADQIQOTLARDA MANBALARNI O'RGANISH: ANIQLASH, TIKLASH, TAHLIL QILISHNING AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(5), 238–245. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/85827>
 52. Yuldosheva , F. . (2025). XUMAY ONA TIMSOLI: TARIX, AFSONA VA MA'NAVIYAT QO'SHILMASI. *Modern Science and Research*, 4(5), 223–229. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/85822>
 53. Gulyamov, A. (2025). MANG 'ITLAR SULOLASI DAVRIDA DAVLAT BOSHQARUVI, TUZUMI VA ICHKI SIYOSATI. *Modern Science and Research*, 4(1), 790-798.
 54. Gulyamov, A., & Xamidova, R. (2025). ABU RAYHON BERUNIY BUYUK QOMUSIY OLIM. *Modern Science and Research*, 4(2), 758-766.
 55. Gulyamov, A. (2025). BUXORO AMIRLIGIDA ISTIQOMAT QILGAN MILLIY-ETNIK GURUHLAR. *Modern Science and Research*, 4(2), 1020-1028.
 56. Azizovich, G. A. (2024). Trade Relations of Population in Bukhara Emirate, Shariah Rules and Regulations in Commercial Affairs, Partnership Relations. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(9), 189-194.
 57. Azizovich, G. A. (2024). Family-Marriage and Inheritance Relations of the Population in the Bukhara Emirate. *Miasto Przyszłości*, 53, 964-969.
 58. Gulyamov, A. (2024). BUXORO MUZEYNING TASHKIL TOPISHI TARIXI. *Modern Science and Research*, 3(12), 659-667.

59. Gulyamov, A., & Atoyeva, M. (2025). ABU ALI IBN SINO–ILM-FAN TARIXIDAGI BUYUK ALLOMA. *Modern Science and Research*, 4(3), 591-599.
60. Gulyamov, A. (2025). O 'RTA ASR SHAHARLARINING DEMOGRAFIK HOLATI, SHAHARLARINING KENGAYISHI, AHOLINING IJTIMOIIY TARKIBI. *Modern Science and Research*, 4(3), 974-983.
61. Gulyamov, A. (2025). TARIX SAHIFALARIDA SOHIBQIRON AMIR TEMUR. *Modern Science and Research*, 4(4), 449-459.
62. Gulyamov, A. (2025). BUXORO VOHASIDA DINIY MAROSIM VA URF-ODATLARDAGI TRANSFARMATSIYA JARAYONLARINING ETNOGRAFIK TAHLILI. *Modern Science and Research*, 4(4), 1676-1686.
63. Gulyamov, A. (2025). G 'ARBIY YEVROPA O'RTA ASR SHAHARLARIGA AHOLI MIGRATSIYASI, MILLIY-ETNIK XUSUSIYATLARI. *Modern Science and Research*, 4(5), 1316-1322.